

Verksamhetsberättelse

Energiintelligent Dalarna (EID)

2024

Energiintelligent Dalarna
PARTNERSKAP FÖR INNOVATION OCH GRÖN OMSTÄLLNING

Sammanfattning av året

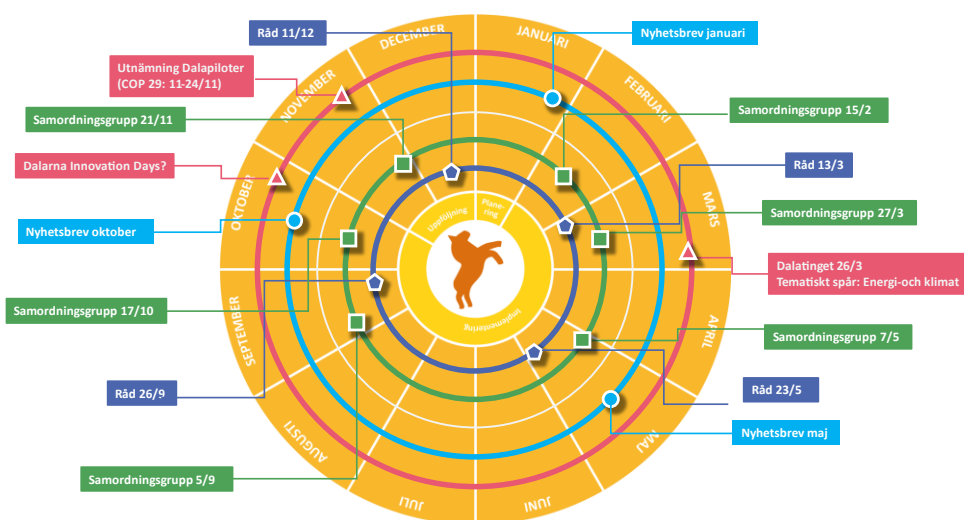
Året energi- och klimatarbete har präglats av fortsatt framtagning av färdplaner för de sju sektorerna i strategin. En större satsning på regional energiplanering för att klara elektrifieringen har pågått genom framtagning av en regional färdplan för smarta energisystem, genom en innovationsplattform för smarta energisystem, genom vindkraftsplanering, genom bildade av samverkansforumet EFFEKT4Dalarna, genom projektet EFFEKT4Dalarna tillsammans med Dalarnas elnätägare samt genom bildade av en strategisk grupp för energiplanering.

Många organisationer har deltagit aktivt i energi- och klimatarbetet. Högskolan Dalarna bedriver ett viktigt FoU-arbete och är särskilt aktiva inom solenergiforskning och energisystem. Dalarna Science Park bedriver många viktiga projekt som stödjer både entreprenörer, företag och innovationer inom cirkulär ekonomi mm. Energibolagen och elnätägarna har en central roll i energiomställningen. Byggdialog Dalarna leder arbetet inom sektorn Byggnad & Boende och med många aktiviteter som stödjer energi- och klimatomställningen. Visit Dalarna arbetar aktivt för hållbarhet inom besöksnäringen. Dalarnas kommuner bedriver energi- och klimatrådgivning, har beslutat om kretsloppsplaner och aktiverat sin energiplanering. Region Dalarna leder Dalarnas innovationsarbete som genomförs i fem tematiska kunskapsområden. Borlänge kommun driver Klimatneutrala Borlänge som växlar upp till en regional klimatplattform. Investeringsstöd har erbjudits genom Klimatklivet och genom företagsstöd.

Deltagandet i Energiintelligent Dalarnas energi-, klimat- och innovationsråd har varit gott i årets fyra möten. Det operativa arbetet har koordinerats av Samordningsgruppen. 3 nyhetsbrev har skickats ut under året och energiintelligent.se har hållits uppdaterats.

Årshjul 2024

I årshjulet framgår datum för de rådsmöten, möten med samordningsgruppen mm som planerades för 2024:

Ann-Sofie Sterio, Dalarnas Bildningsförbund
Angelica Ekholm, Dalarna Science Park
Maria Jansdotter Samuelsson, Högskolan Dalarna
Bosse Lilja, IUC
Lars Lindblom, Samarkand
Leif Pettersson, Kommunförbundet Dalarna
Christian Olhans, DalaAvfall
Amelie Sahlin, Region Dalarna
Mikael Selander, Länsstyrelsen i Dalarnas län
Jonny Gahnshag, Region Dalarna

Föredragande har främst varit Marit Ragnarsson Länsstyrelsen Dalarna, Jessica Cedergren och Eva Lundin Region Dalarna.

Rådet har fått omvärldsbevakning och information om pågående regionalt arbete. Rådet har diskuterat och antagit de färdplaner som presenterats. Ledamöter har fått presentera sin egen organisations arbete inom energi- och klimatområdet.

EID samordningsgrupp

Den operativa samordningsgruppen har haft fyra möten under året; 15 februari (fysiskt), 27 mars (digitalt), 25 april (digitalt), 7 maj (fysiskt), 5 september (digitalt), 17 oktober (fysiskt) och 21 november (digitalt). Innehållet i mötena har varit att dela information mellan deltagande organisationer samt att fördjupningar kring färdplaner och uppdaterad energi- och klimatstrategi.

Deltagande i samordningsgruppen sker utifrån behov, vilket gör att sammansättningen varierat över tid. Organisationer som deltagit i möten är bland annat Högskolan Dalarna, High Voltage Valley, Dalarna Science Park, Borlänge kommun, länsstyrelsen, Region Dalarna, IUC, Sustainable Steel Region, Byggdialog Dalarna, Visit Dalarna, Central Sweden, DalaAvfall och några kommunala miljösamordnare. Marit Ragnarsson och Jessica Cedergren har varit sammankallande av samordningsgruppen.

Ledning och koordinering

Ansvar för att leda och koordinera EIDs arbete har varit delat mellan länsstyrelsen och Region Dalarna. Marit Ragnarsson från länsstyrelsen och Jessica Cedergren från Region Dalarna har på deltid strategiskt lett och koordinerat arbetet inom EID, vilket bland annat inneburit att:

- vara sammankallande och föredragande i rådet
- vara samt sammankallande för samordningsgruppen
- ansvara för nyhetsbrev
- omvärldsbevaka och hålla sig uppdaterade på vad som händer inom länet på energi- och klimatområdet
- leda arbetet med att ta fram färdplaner för strategins sektorer
- ta initiativ till nya processer, projekt och insatser för att genomföra färdplanerna
- följa upp energi- och klimatmål
- hålla energiintelligent.se uppdaterad
- samordna med innovationsstrategin.

Arbetet att leda och samordna arbetet inom Energiintelligent Dalarna avgörs till stor del av vilka resurser som finns tillgängliga. Sammantaget betyder det att de mesta resurserna för arbetet inom EID är det som görs i de olika projekten och i organisationernas ordinarie arbete.

Kommunikation

EIDs kommunikation har funnits samlad på www.energiintelligent.se och med artiklar kring större händelser. Tre nyhetsbrev har skickats ut under året.

Dalarna Innovation Days arrangerades för andra gången av Dalarna Science Park 22-25 oktober. Precis som tidigare år hade energibolagen en gemensam dag med fokus på inspirations och kompetenshöjning. Klimatneutrala Borlänge genomförde en konferens om omställning och hållbar konsumtion.

Rankingar och Dalapiloter

Av resursskäl gjordes inga nya rankingar under 2024, och därmed utnämndes inte heller någon Dalapilot.

Inom strategins sektorer

Här sammanfattas en del av de aktiviteter och resultat som uppnåtts inom strategins sju sektorer. Självklart sker det mycket utöver detta inom olika organisationer i Dalarna.

Energisystem

Färdplan för smarta energisystem

Länsstyrelsen har lett arbetet med att under året färdigställa en färdplan för smarta energisystem, i syfte att möjliggöra den gröna omställningen och möta det ökade elbehovet. Färdplanen innehåller gedigna beräkningar av framtida energibehov, regionala energimål samt en plan med prioriterade åtgärder. För att få underlag till färdplanen så har ett stort antal intervjuer genomförts med de större industrierna för att fånga framtida energibehov. Effekten av färdplanearbetet är noggranna beräkningar av framtida energi-, el- och effektbehov, regionala mål och en handlingsplan för åtgärder som behövs för att säkra den framtida energiförsörjningen.

EFFEKT4Dalarna

EFFEKT4Dalarna som ett samlat samverkansforum för sektorn energisystem har vidareutvecklats. Den operativa samverkan sker främst tillsammans med lokala och regionala elnätägare, för närvarande genom projektet EFFEKT4Dalarna. Projektet leds av High Voltage Valley, tillsammans med länsstyrelsen och Region Dalarna och med alla elnätägare som partners. Aktiviteter har handlat om att samordna framtagning av nätutvecklingsplaner, prognosarbete, omhändertagande av data från elmätare och lokal elproduktion. En viktig del i projektet är kunskapshöjning och erfarenhetsutbyte.

Inom samordningsforumet ”EFFEKT4Dalarna” har storforum arrangerats tillsammans med samhällsplanerare, ett digitalt och ett fysiskt lärseminarium. Storforum har även genomförts på temat om solenergiplanering.

Ett storforum den 23 april arrangerades på Stiftelsen Teknikdalen den 23 april. Vid detta energiseminarium presenterades de första resultaten från färdplanen energisystem.

Samverkansforumet har kompletterats med en strategisk grupp för strategisk energiplanering. Gruppen har skapats på initiativ av länsstyrelsen under landshövdingens ledning. I gruppen ingår representanter för näringsliv och energibranchen. Gruppen har haft tre möten under året. Samverkan inom EFFEKT4Dalarna har väsentligt stärkt den regionala energiplaneringen och förutsättningarna för elnätägare att möta elektrifieringens utmaning.

Länsstyrelsen har fortsatt en pilotstudie kring ett aktuellt koncenssionsärende om möjligheter att korta tillståndstider för nya elledningar, vilket resulterat i konkreta åtgärdsförslag.

Landskapskaraktärsanalys Dalarna

Länsstyrelsen har tagit fram en Landskapskaraktärsanalys för Dalarna. Analysen beskriver Dalarnas landskap och strategier för etablering av storskalig infrastruktur. Syftet med underlaget är att underlätta avvägningar mellan olika samhällsintressen för kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter. Framtagningsprocesser har även nyttjats för fördjupade dialoger med kommunerna i Dalarna om energiomställning, etablering av vindkraft och strategier för etablering. Vår bedömning är underlaget och dialogprocesserna har bidragit till ökad medvetenhet i kommunerna och inom länsstyrelsen om landskapens olika särarter och hur dessa kan värnas. Detta förväntas bidra till mer likriktade handlägningsprocesser och ökat förståelse för avvägningar som görs i samband med beslut om större infrastrukturprojekt såsom vindkraft, solcellsparker och kraftledning.

Regional planeringsunderlag för hållbar vindkraftutbyggnad

Länsstyrelsen har på uppdrag av Energimyndigheten tagit fram och publicerat en regional analys och ett regionalt planeringsunderlag för hållbar vindkraftsutbyggnad i länet. Dalarna är tillsammans med Värmland först ut i detta arbete, som är en del av den nationella strategin för hållbar utbyggnad av vindkraft. Resultaten från projektet bidrar till att ge bättre förutsättningar för vindkraftsplanering genom ökad förutsägbarhet, bättre förankring och större medvetenhet om behovet att genomföra energiomställningen. Projektet har även inkluderat möjliga tillvägagångssätt för att omhänderta säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter i planeringsprocessen. Resultatet skapar lärdomar för andra län och till framtidens regionala planering.

Kommunal energiplanering

Länsstyrelsen har tagit initiativ till att skapa ett nytt projekt för att stödja Dalarnas kommuner i energiplanering. Projektet har beviljats medel av Energimyndigheten och arbetet har startats under året med 12 av 15 kommuner medverkande. Projektet tillhandahåller kunskapsunderlag, erfarenhetsutbyte och metodstöd. Ett mål är att flera kommuner kommer att ta fram energiplaner.

Övrigt

Högskolan har fortsatt ingått i det nationella solforskningscentrumet SOLVE. I detta arbete har högskolan fått stort ansvar att driva och vidareutveckla hållbarhetsaspekterna kring sol. En ny doktorand har startat inom området och en postdoc har rekryterats för att forska kring detta under två år.

GASUM genomför stor satsning på investering i en ny biogasanläggning vid Fågelmyra som kommer att kunna röta både hushållsavfall, gödsel och livsmedelsrester.

Borlänge Energi har investerat i ett stort batterilager och har även gjort en studie om framtidens fjärrvärme med intressanta slutsatser för att välja väg inför framtiden. Borlänge Energi har övertagit pannan i Kvarnsveden och jobbar för att integrera den i ett smart energisystem.

Samarkand har varit med i ett projekt för ökad cybersäkerhet i ödriftsystem med RISE som projektägare och har inlett planeringen för en ödriftfunktion i Smedjebacken.

Byggande och boende

ByggDialog Dalarna har fortsatt drivit klimatklubben som ett initiativ för att samla fastighetssektorn i energi- och klimatomställningen. Under året har klimatklubben bytt namn till Energiklubben med tanke på den inriktning temagruppen tagit under senaste åren. Vidare har temagruppen Byggekot haft en central roll i flera viktiga branschfrågor relaterat till återbruk och cirkulärt byggande och har idag många aktiva medlemmar från hela aktörskedjan som deltar i gruppens arbete.

I länet samlas aktörer inom hållbar strategisk samhällsplanering i ett nätverk, Hållsam, som drivs av Region Dalarna och Länsstyrelsen med deltagande från Högskolan Dalarna och Byggdialog Dalarna. I nätverket sker samverkan där aktörerna delar information om aktuella frågeställningar tillsammans med kommunerna. Det är ett uppskattat forum för dialog som medför att förståelsen ökar för varandras processer och leder till ett gemensamt arbete framåt i aktuella frågor.

Färdplanen för Byggande & Boende har färdigställt under året, under ledning av Byggdialog Dalarna. Den antogs av rådet i mars. Färdplanen innehåller ett värdefullt kunskapsunderlag och analys med slutsatser som kommer att användas för engagemang i branschen. De prioriterade områdena i färdplanen är: ”Nya sätt att nyttja bostäder och lokaler”, ”få kalkylen att gå ihop”, ”återbruk och cirkulära affärsmodeller”, ”energieffektivisering i befintligt bestånd”, ”byggprocessen – materialval, spill, byggavfall, massor, transporter”, ”systemperspektiv – dialog och beslut med energisektorn” och ”utbildning och kompetensförsörjning”.

Under 2024 har projektet ”Effektiva testmiljöer för bygg- och fastighetssektorn” startat och blivit en viktig del av ByggDialog Dalarnas verksamhet. Inom ramen för projektet ska ByggDialog Dalarna utveckla en kvalitetssäkrad metodik och arbetssätt för att identifiera, genomföra och implementera innovationer. Denna metodik tillämpas och utvecklas genom att vi under projektiden, som pågår tom 2026, genomför 9 olika testbäddar som ska bidra till utveckling av ett hållbart samhällsbyggande i Dalarna.

ByggDialog Dalarna har under 2024 initierat 3 testbäddar som vid årets slut är pågående. En testbädd är lokaliserad till Borlänge, en till Ludvika och en spänner över hela Dalarna. Följande 3 testbäddar pågår och inriktar sig på följande områden:

Testbädd Skogstäppan - Borlänge kommunfastigheter har tagit fram nya riktlinjer för hållbar upphandling och kommer att testa dessa i ett första pilotprojekt, Skogstäppan. Förfrågningsunderlaget är utformat med fokus på hållbarhet och i synnerhet återbruk med bla. ekonomiska incitament för återbruk. Ex: 20 % påslag på återbrukat material, bonussystem för varje kilo koldioxid man kan spara, beställaren tar på sig garantiansvaret mm. Testbäddens syfte är att följa projektet från start till färdigställda lokaler. ByggDialog Dalarna är med som neutral part för att observera, intervjua, dokumentera och sammanställa alla parter erfarenheter och lärdomar för att fler aktörer i bygg- och fastighetssektorn ska kunna implementera incitament för klimatbesparingar i sina framtida byggprojekt.

Testbädd multiarenan Hillängen - Ludvika kommunfastigheter ska bygga en ny Multiarena vid Hillängens idrottsplats. Ludvika kommunfastigheter, tillsammans med många andra fastighetsägare, har höga ambitioner inom hållbarhet men anser att det är svårt att konkret veta HUR man gör hållbara kloka val. I denna testbädd har följande tre områden valts ut för att studera i testbädden; flexibel användning, demonterbarhet samt klimatavtryck. Syftet med testbädden är att följa hur Ludvika kommunfastigheter och involverade parter

gör kontinuerliga val kopplade till flexibel användning, demonterbarhet och klimatavtryck i projektet multiarenan och vad som styr dessa val samt vad de baseras på.

Testbädd regional återbruksplattform - Intresset för att öka återbruket inom byggbranschen i Dalarna är stort, men det finns en betydande utmaning som ofta lyfts fram: materialflödet. Vad finns det för material att tillgå? Vart finns det? Vilka volymer finns det? Trots att många aktörer inom branschen har stora mängder material sparat i förråd och källare, är detta material ofta inte synliggjort varken för dem själva eller för andra. Resultatet blir att materialet ofta blir liggande utan att komma till användning igen. Branschen har uttryckt ett behov av ett regionalt system för att synliggöra och tillgängliggöra material. Denna testbädd syftar till att undersöka möjligheten till att utveckla en regional cirkulär återbruksplattform bestående av en marknadsplats för begagnat byggmaterial samt en kunskapsplats för spridning av verktyg, kunskap mm.

Produktion

En uppdatering av färdplanen för Produktion har gjorts, med en uppföljning av planens aktiviteter. Färdplaner för innovationsstrategins områden Grön cirkulär industri och tillverkning samt för Hållbara kreativa upplevelser har också tagits fram.

Genomförandet av färdplanen har främst handlat om, energitillsyn, energi- och klimatrådgivning och projektet Resurseffektiva företag. I samband med framtagning av färdplanen för energisystem har processindustrin intervjuats för att få kunskap om hur företagen planerar att nå fossilfrihet samt vilka hinder de ser på vägen dit.

Region Dalarna har under 2024 startat upp projektet Resurseffektiva företag som erbjuder små- och medelstora företag stöd till att få energikartläggningar och materialkartläggningar samt kunskaphöjning inom cirkulär ekonomi i syfte att uppnå mer energieffektivitet och ökad cirkularitet. Projektet erbjuder även kunskaphöjning och metodstöd. Målgruppen är tillverkande Industrier och besöksnäring bli mer cirkulära.

Visit Dalarna har drivit projektet ”Dalarna mot en hållbar destination”. Här ingår att analysera vad som händer med klimatförändringar och mindre snö. Visit Dalarna har även anslutit sig till Viable City.

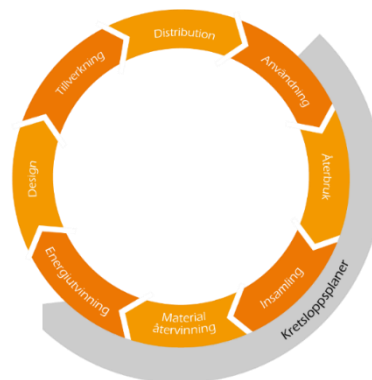
SITE har startat nytt projekt om självstyrande bussar och Visit Dalarna arbetar tillsammans med Trafikverket om hållbara transporter till besöksmål.

Under 2024 lanserades Sveriges första industriaccelerator med fokus på cirkularitet inom industrin och med Dalarnas Science Park som projektledare. Initiativet syftar till att omvandla industrins avfallsströmmar till nya affärsmöjligheter och hållbara lösningar. Acceleratorn arbetar genom att matcha stora industriföretag i Dalarna, såsom SSAB, Arctic Paper och Gevalia, med innovativa startups från hela världen. Den första matchningen mellan företag och entreprenörer ägde rum i september och markerade starten för en ny era av industriell cirkularitet i Dalarna. Initiativet förväntas stärka regionens hållbarhetsarbete, skapa ekonomiska värden och bidra till långsiktig grön tillväxt.

Samtidigt fortsatte arbetet med The Swedish Wool Initiative, ett projekt som syftar till att bättre ta till vara på svensk ull, som idag till stor del betraktas som avfall. Projektet, som startar i Dalarna med nationella ambitioner, har som mål att förvandla ull till en värdefull och hållbar råvara för användning inom bygg, möbler, mode och heminredning.

Dalarna Science Park driver även projektet Livsmedelsinnovation Dalarna med syfte att stärka livsmedelsföretags innovationskraft och utveckling av nya marknadserbudanden som möter kundernas efterfrågan på hållbara livsmedel. Cirkulär och innovativ användning av sidoflöden ska utvecklas och bidra till ökat förädlingsvärde i livsmedelskedjan. Projektet bidrar till att Dalarnas livsmedelsföretag blir mer innovativa, konkurrenskraftiga, hållbara och attraktiva.

Transporter

BioDriv Mitt har genomfört seminarier under året kring hållbara transporter samt skickat ut nyhetsbrev med omvärldsbevakning.

Plattformen Drivmedla.se lanserades i september 2023 och innehåller flera funktioner som stöd i omställningen till fossilfria transporter. Under 2024 har en projektansökan för fortsatt utveckling av plattformen framarbetats. Men den fick tyvärr avslag av Energimyndigheten.

Transporterna är den största utsläppsposten för besökarna till Dalarnas skiddestinationer i Idre och Sälen då många reser till, från och inom destinationerna med egen bil. Att möta behoven av mobilitet och minskade utsläpp från fossila bränslen är en utmaning för hela besöksnärringsbranschen. Därför har Region Dalarna beviljat medel för att testa självkörande bussar/kollektivtrafik i Sälen och Idre.

För publik laddinfrastruktur genomförde länsstyrelsen ett samråd och en utlysning under våren, vilket resulterade i 38 anbud spridda över länet, varav 21 st beviljades med totalt ca 42 milj kr kronor stöd. Detta stärker Dalarnas näringslivsutveckling då de kommer att byggas av företag, varav flera är mindre och lokala/regionala.

Jord- och skogsbruk

Dalarnas regionala skogsprogram har fungerat som en neutral samtalsplattform för skogliga frågor, vilket nyttjats bl a för dialog och försök inom skoglig forskning, kompetensförsörjning och förädling av skoglig råvara inom befintliga restströmmar. Ett 20-tal företag och organisationer ingår i referensgruppen. Aktörerna inom skogsprogram har enats om att klimatfrågorna behöver prioriterats i det fortsatta arbetet.

Färdplanen för klimatsmart jordbruk har färdigställt under året, under ledning av Anders Carlborg på länsstyrelsen och i samarbete med LRF. Den ingående faktaanalys som gjorts har ökat kunskapen om vilka marktyper och brukningsmetoder med störst klimatpåverkan samt vilka insatser som behövs för att nå energi- och klimatmålen.

En färdplan för innovationsstrategins område för Innovativ och hållbar bioekonomi har också tagits fram.

En uppdatering av livsmedelsstrategin med mål om ökad självförsörjning pågår. Framtidstron inom jordbruket har ökat, vilket tros bero på skapliga skördar och rimliga priser för sålda varor.

Teknikutvecklingen går fort framåt, ex precisionsgödsling, och bidrar till minskad klimatpåverkan då mer produceras per enhet.

Konsumtion

Dalarnas kommuner har beslutat om kretsloppsplaner och DalaAvfall har lett arbetet med samverkan i genomförandet. Många planerade åtgärder bidrar till att nå målet om en mer hållbar konsumtion.

DalaAvfall har arrangerade en nationell träff för avfallsverksamheter som blev lyckad och som visar att samverkan är framgångsfaktorn som gör att Dalarna ligger så långt fram. Borlänge Energi har satsat på sopbilar på eldrift, vilket visat sig vara en succé. Billigare i drift och tystare, inga problem med batterikapacitet.

Länsstyrelsen har försökt få finansiering för att skapa reparation- och delningscenters.

Upphandlingsdialog Dalarna (UDD) har avslutats som projekt och under 2024 drivits vidare av Dalarnas kommunförbund med finansiering från Region Dalarna och länsstyrelsen. UDD stödjer företag att lägga anbud och delta i offentlig upphandling genom att förmedla kunskap, visa goda exempel och metodstöd. Nätverket består av upphandlingsansvariga från samtliga 15 Dalakommuner, Länsstyrelsen Dalarna och Region Dalarna. UDD vänder sig även till upphandlande myndigheter; kommuner, kommunala bolag, aktuella bransch- och intresseorganisationer. Målgrupper kan vara företagare, upphandlande tjänstemän, näringslivsutvecklare och politiker.

Innovation

Under året har arbetet med att ta fram färdplaner för innovationsstrategins fem kunskapsområden pågått. Projektet Boost Dalarna har pågått under hela året med ett stort mått av kunskapshöjning, metodinspiration samt erfarenhetsutbyte och diskussion om hur ett framgångsrikt innovationsstödsystem kan skapas i Dalarna.

Projektet har letts av Eva Lundin och Helen Vogelmann från Region Dalarna. Som partners i projektet ingår Samarkand, Dalarna Science Park, Högskolan Dalarna, Byggdialog Dalarna, Visit Dalarna och IUC Dalarna. Partnermöten har genomförts varannan vecka under året.

Innovation har varit ett återkommande tema på energi-, klimat- och innovationsrådets möten.

Dalarna Science Park: En drivkraft för innovation och hållbar utveckling

Dalarna Science Park fortsätter att vara hela Dalarnas innovationsarena genom att stödja nytänkande och innovativa företag och entreprenörer. Under 2024 verifierade organisationen återigen sitt arbete enligt ISO 26000-standarderna, som tar ett helhetsgrepp på hållbarhet. Vilket också skapar en grund för att stärka Dalarnas företag. Certifieringen har ytterligare stärkt organisationens struktur och säkerställt att hållbarhetsarbetet är systematiserat och oberoende av individuella insatser.

Under året genomförde Dalarna Science Park tre innovationspaneler som engagerade över 1 000 personer i regionen. Dessa digitala undersökningar är ett sätt att kontinuerligt mäta och förstå innovations- och entreprenörskapsklimatet samt för att stärka dialogen med regionens aktörer. Resultaten från panelerna, tillsammans med en omfattande redovisning av Dalarna Science Parks verksamhet, presenteras i **Innovationsrapporten 2024**:

[www.dalarnasciencepark.se/app/uploads/2024/12/Innovationsrapport_2024_Dalarna Science Park_light.pdf](http://www.dalarnasciencepark.se/app/uploads/2024/12/Innovationsrapport_2024_Dalarna_Science_Park_light.pdf).

Dalarna Science Park har under 2024 drivit över 25 innovativa utvecklingsprojekt som adresserar några av samhällets mest kritiska utmaningar. Projekten spänner över områden som livsmedelsinnovation, hållbar och cirkulär industri och tillverkning, innovativ bioekonomi, klimatneutrala städer samt grön omställning av energisystem. Fokus har legat på att kombinera ny teknik, hållbarhetslösningar och affärsutveckling för att skapa långsiktig samhällsnytta.

Dalarna Innovation Days genomfördes för andra gången av Dalarna Science Park under fyra dagar i oktober (22-25 oktober) och blev en succé. Syftet med arrangemanget är att främja innovation, entreprenörskap och öka kunskapen om hållbarhet i Dalarna. En slutsats är att det finns en imponerande kunskap i Dalarna och en stark vilja att öka innovationsgraden. Dagarna samlade cirka 1700 deltagare till de 30 specialkomponerade programpunkterna i Borlänge, Falun och Leksand samt online. Programmet var fyllt av matnyttig ny kunskap, inspirerande paneldiskussioner och internationella gästföreläsare. Precis som förra året arrangerades en särskild dag för Energibolagen i Dalarna. I år var fokuset att säkerställa en stabil och miljövänlig energiförsörjning för regionen, både i dag och imorgon. Dalarna Innovation days kommer att genomföras den 21-24 oktober 2025.

Högskolan

Högskolan Dalarna har under året skapat ett forskningscentrum, Sustainable Energy Research Center, SERC. I centret samarbetar olika kunskapsområden och det omgivande samhället för att skapa en hållbar och inkluderande övergång till förnybar energi. Centret integrerar forskning från olika forskningsområden, inklusive energi och samhällsbyggnad, datavetenskap, industriell teknik, ekonomi och samhällsvetenskap. Ett fyrtiotal forskare vid högskolan, representerande ämnesområdena Energiteknik, byggt teknik, materialteknik, datavetenskaper, ekonomi och industriell ekonomi, är representerade.

Högskolan har märkt ett ökat intresse för energit utbildningar, inte minst för att studera ingenjörsprogrammet Hållbara energisystem, och har antagit ett drygt 30-tal nya studenter under året, vilket är det högsta antalet sedan starten av programmet 2014. Intaget till den tvååriga mastern i solenergiteknik har pausats i väntan på en omfattande revidering för att anpassa programmet till dagens behov av kunskap och färdigheter. Nystart av detta tvååriga program är planerat till hösten 2026. I väntan på detta ges fortfarande den ettåriga magisterutbildningen i energiteknik. Magisterutbildningen i energieffektivt byggande ges också har ett fortsatt högt söktryck vilket noterades förra året.

Forskningsverksamheten expanderar och forskningsgruppen inom Energi och byggt teknik har erhållit flera större anslag. Bland de större märks anslag för uppbyggnad av ett nytt laboratorium i tillämpad solel teknik och batterisystem (totalt anslag ca 8 MSEK från ERUF och Region Dalarna) samt drygt 7 miljoner till forskning om energipositiva stadsdelar (PED) och koldioxidneutrala städer, finansierat av Energimyndigheten. Dessa projekt bidrar signifikant till att långsiktigt stärka profileringen inom solel och PED och möjliggör att tre nya doktorander kommer antas under våren 2025. Sammanlagt finns då 10 doktorander knutna till forskningsområdet vid Högskolan Dalarna, varav två förväntas disputera under 2025.

Vid sidan om solel och PED är elfordon och dess koppling mot elnätet ett större forskningsfält och erhållna medel från bl a FORMAS och Energimyndigheten har gjort att en postdoc kunnat rekryteras som förstärker denna del av forskargruppen under två år. En del av forskningsresultat har presenterats för energirådgivarna i länet samt för deltagare inom projektet EFFEKT4Dalarna.

Högskolans värmeforskning är fokuserat mest till solvärme och värmelagring för fjärrvärmesystem och forskare har medverkat i Borlänge Energins studie om framtidens fjärrvärmesystem.

Högskolan Dalarnas samarbetsavtal med Hitachi Energy är i hög grad levande och innebär insatser från Hitachi för att stärka undervisningen inom elkraftsteknik och bidrar i förlängningen till att fler anställningsbara ingenjörer utbildas i regionen. Samarbetsavtalet mellan Högskolan Dalarna och länets nio större energibolag har bl a inneburit att en gemensam dag kring kompetensbehov och framtida kompetensförsörjning genomförts under hösten 2024.

Företagsutveckling

Dalarna Science Parks inkubator har under 2024 fortsatt att vara en motor för regional tillväxt och innovation. Inkubatorn, som är en av Sveriges 29 excellensinkubatorer i Vinnovas program, firade sitt 20-årsjubileum och summerade imponerande resultat. Sedan starten har över 2 900 idéer screenats, varav 178 företag antagits till det två- till treåriga inkubatorprogrammet. Dessa företag har genererat en total omsättning på 1,2 miljarder kronor och skapat nära 600 nya arbetstillfällen.

För närvarande deltar 24 företag i programmet, där de får stöd av sex affärscoacher inom områden som hållbarhet, marknadsföring, ledarskap, internationell handel och immaterialrätt. Inkubatorn har en löpande antagningsprocess och tar emot idéer från alla sektorer, vilket bidrar till en mångfald av företag och innovationer.

Dalarna Science Parks inkubator erbjuder processer som hjälper entreprenörer att utveckla sina affärsidéer till långsiktigt hållbara och framgångsrika företag. Som en del av en Science Park drar deltagarna nytta av ett brett kontaktnät och tillgång till investeringskapital genom det helägda dotterbolaget DalaCapital, vilket ytterligare stärker företagets möjligheter att växa.

Jubileet markerar en milstolpe, men också en startpunkt för framtiden. Med målsättningen att attrahera fler idéer och entreprenörer, siktar Dalarna Science Park på att bygga en ännu starkare innovationsmiljö i Dalarna, som kan bidra till både regional och nationell tillväxt.

Finansiering och investeringsstöd

ERUF

Två utlysningar inom Norra Mellansveriges regionala utvecklingsfond har under året varit inriktade på innovation, företagande, energisystem och cirkulär ekonomi.

Klimatklivet

Länsstyrelsen har administrerat, stöttat och följt upp två ansökningsomgångar inom Klimatklivet. Beviljade projekt har fått platsbesök och reportage om goda exempel på klimatinvesteringar. Riktad information har spridits till lanthandlare om samråd och utlysning för laddare. I samarbete med miljötillsynen har verksamheter som fortfarande eldar med olja identifierats för riktad information om Klimatklivet. Riktad information har också skett till lantbruk bland annat via en valldag, Landsbygdsnyttis tidning och digitala nyhetsbrev. Länsstyrelsen har på sin hemsida goda exempel på genomförda Klimatklivet-projekt av olika slag. Sidan har fyllts på under året med flera reportage.

Företagsstöd

Region Dalarna erbjuder flera stöd till företag som bidrar till energi- och klimatomställningen. Företag kan söka stöd för investeringskostnader som är nödvändiga för att uppnå en högre nivå av energieffektivitet, som till exempel nya kompressorer, ventilation, belysning eller bättre isolering. Ett annat stöd är konsultcheckar för t ex produktutveckling. Företag kan även få stöd för konsultinsatser för att nå ut på den internationella marknaden.

Kommuner

Kommunal energi och klimatrådgivning

De sex kommunala energi- och klimatrådgivarna, EKR, som servar alla länets kommuner med kostnadsfri och oberoende energi- och klimatrådgivning har under året haft mindre resurser. Än mindre resurser fick Region Dalarnas samordning (Regional utvecklingsledare) av energi- och klimatrådgivningen, en minskning med 30%. Energi- och klimatrådgivarna har jobbat med två nationella satsningar, företagsrådgivning och energiberedskap. Under året har kunskap om främst energiberedskap byggts upp då det var ett nytt område att jobba inom. På hösten under den nationella beredskapsveckan som MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) ansvarar för, var rådgivarna med, men i lite olika grad. Samarbeten togs då lokalt med kommunen, Frivilliga resursgruppen, Länsstyrelsen, Hemvärnet, Polis, Räddningstjänst m fl. Energibidraget för småhus som initierades förra året av Boverket, har fortgått men med lite mindre intresse, likaså har intresset för solelsinstallationer minskat.

Borlänge kommun och Klimatneutrala Borlänge

Borlänge kommun har fortsatt att driva satsningen på Klimatneutrala Borlänge 2030, vilket är en del av det strategiska innovationsprogrammet Viable Cities inriktat på klimatneutrala och hållbara städer. Klimatneutrala Borlänge 2030 syftar till att skapa samverkansformer, nya processer och metoder för att möjliggöra de transformativa förändringar som krävs för att lyckas med en snabb klimatomställning. Projektet kretsar kring klimatkontrakt, ett innovationsteam, en portfölj med satsningar med tillhörande klimatinvesteringsplan, och nya former för samverkan med medborgare och näringsliv.

Bakom Klimatneutrala Borlänges konsortium ingår: Borlänge kommun (projektägare), Borlänge Energi, Tunabyggen, Hushagen, Högskolan Dalarna, IKEA, Din Bil, Rolf Ericson Bil, MaserFrakt, SSAB, IK Brage, 2047 Science Center och Dalarna Science Park. 42 andra företag har skrivit på Borlänges klimatkontrakt.

Under 2024 har Borlänge kommun ansökt om, och beviljats, fortsatt satsning på Klimatneutrala Borlänge. I den nya satsningen ingår även Avesta kommun, Länsstyrelsen Dalarna och Region Dalarna. Planen är att utveckla det till en regional plattform för klimatomställningen.

Ett innovationsteam har bidragit till ännu fler lösningar och metodik utifrån ett systeminnovationsperspektiv.

Kommunal energiplanering

De flesta av Dalarnas kommuner medverkar i den nya satsningen på att ta fram lokala energiplaner, inom projektet Tillsammans för Dalakommunernas energiplanering.

Övriga kommuner

Många viktiga insatser görs i Dalarnas övriga kommuner i den gröna omställningen, men de har inte sammanställts i denna verksamhetsberättelse.

Transnationell samverkan

Länsstyrelsen och Region Dalarna samverkar inom gränskommittén Innlandet-Dalarna i hållbarhetsfrågor.

Länsstyrelsen är projektägare för det större transnationella samverkansprojektet RenoWave med partners från Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen och Tyskland. Fokus är energieffektivisering i fastigheter. Samverkan har resulterat i kunskapsutbyte och gemensam

metodutveckling bland partners i projektet. I Dalarna har projektet resulterat i en satsning på stöd till energikartläggningar och underhållsplaner för bostadsrättsföreningar i Dalarna. Baserat på erfarenheter från projektet har rekommendationer kunnat lämnats till nationella myndigheter om hur EU:s direktiv för energiprestanda i byggnader.

Länsstyrelsen har samlat information om hur resultaten från projektet kan bidra till bostadsrenovering i Ukraina och tagit fram en plan för att göra det tillsammans med Högskolan Dalarna och Tomoku hus.

